

РОЗДІЛ VIII. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.62

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНОГО БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТУ СТАТЕВИХ ЗНОСИН З ОСОБОЮ, ЯКА НЕ ДОСЯГЛА СТАТЕВОЇ ЗРІЛОСТІ

Чмут С.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

У статті досліджується основний безпосередній об'єкт статевого зношення з особою, що не досягла статевої зрілості, обґрунтовується висновок, що він перебуває у площині фізичної статевої недоторканості, а додатковим об'єктом виступає статовий фізичний і психічний розвиток особи, що не досягла статевої зрілості.

Ключові слова: безпосередній об'єкт злочину; додатковий об'єкт злочину; статева зрілість; статева недоторканність; особа, що не досягла статевої зрілості; статева свобода.

Чмут С.В. ПРОБЛЕМА ОПРЕДЕЛЕНИЯ ОСНОВНОГО НЕПОСРЕДСТВЕННОГО ОБЪЕКТА ПОЛОВЫХ СНОШЕНИЙ С ЛИЦОМ, НЕ ДОСТИГШИМ ПОЛОВОЙ ЗРЕЛОСТИ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье исследуется основной непосредственный объект полового сношения с лицом, не достигшим половой зрелости, обосновывается вывод, что он находится в плоскости физической половой неприкосновенности, а дополнительным объектом выступает половое физическое и психическое развитие лица, не достигшего половой зрелости.

Ключевые слова: непосредственный объект преступления; дополнительный объект преступления; половая зрелость; половая неприкосновенность; лицо, не достигшее половой зрелости; половая свобода.

Chmut S.V. CONCERNING THE PROBLEM OF DEFINITION OF THE MAIN IMMEDIATE TARGET OF SEXUAL INTERCOURSE WITH AN IMPUBERAL PERSON / Zaporizhzhya national university, Ukraine

This article analyzes the status of the resolution of complex criminal problems associated with the direct object of sexual intercourse with a person who has not reached puberty. Status study of this problem can not be considered sufficient, and therefore the aim of this paper is to study the generic and direct object of sexual crimes against children, to identify the mechanism causing criminal damage to certain objects as a consequence of sexual intercourse.

In most national studies on criminal law characterization of sex crimes says that generic object of this group of socially dangerous acts are sexual freedom and sexual integrity.

However, unanimity in understanding sexual freedom and sexual integrity as two separate direct objects of sexual crimes, Bar none.

Sexual freedom, firstly, is the natural right of women or men who have reached a certain age, and secondly, involves sexual intercourse by mutual consent of the partners (voluntarily, without coercion, violence, etc..) For the third time, has no restrictions on sex partner and forms to satisfy sexual desire, fourth, should not violate the legitimate rights and interests of others, the state and society. Therefore, do not have sexual freedom person of a certain age and condition: mentally ill persons found incompetent by a court, a person under a certain age or puberty. Sexual freedom is violated in cases of violence, threats, use of the helpless state of the victim. It should not disrupt public order in a cynical, shameless or immoral ways. Thus, sexual freedom, as the object of criminal protection can be defined as the right of an adult person voluntarily to meet their sexual needs without violating the legitimate rights and interests of others, the state and society.

Sexual integrity as a direct object and the second component of the generic object is to ban any undue interference in the sphere of sexual relations minor or minor.

Thus, sexual freedom and sexual integrity is independent direct object of criminal protection. A person shall complete sexual freedom of the age when the state law determines the right to form a new social link - family, ie 18 years. By this age, the state guarantees and ensures the harmonious physical and mental development of the child's sex, creating around such persons regime "sexual integrity".

Thus, the target of sexual intercourse with a person who has not reached puberty, we can determine the physical sexual integrity as public relations, providing an absolute prohibition of sexual intercourse with these persons.

General dangers of sexual intercourse with a person who has not reached puberty is mainly determined by the target of the crime, which is a physical sexual integrity of a person who has not reached puberty.

Sexual integrity is a prerequisite, which should provide the state and society to normal sexual physical and mental development of children.

Creating a criminal law prohibition of sexual intercourse with a person who has not reached puberty, legislators, especially guarding the physical sexual integrity.

This is the basic social dimension of this legal standard. And is secondary, derivative objects criminal protection is a physical and mental sexual development of juvenile or minor. Thus, the normal physical and mental development of sexual person who has not reached puberty should be regarded as an additional direct target of crime under Art. 155 of the Criminal Code of Ukraine.

Well-functioning social relation of sexual integrity of a person who has not reached puberty, is in functional connection state as a powerful entity, which establishes the legal regime of sexual integrity, a person who according to the established regime should provide absolute sexual integrity of minors and minors .

Thus, the main direct target of sexual intercourse with a person who has not reached puberty should recognize the social relations of physical sexual integrity that represent the basic social orientation of criminal protection. Additional direct object is social relations that provide normal sexual physical and mental development and formation of persons who have not reached puberty.

Key words: immediate target of a crime, additional target of a crime; puberty; sexual inviolability; unpuberal person; sexual liberty.

Конституція України найвищою соціальною цінністю визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку (ч.1 ст.3). Забезпечення і захист прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Статева недоторканість займає особливе місце серед особистих прав людини, адже посягання на неї є неприпустимим, виходячи із загальнолюдських моральних принципів, заподіює потерпілій особі глибокі психологічні травми, а часто і значну фізичну шкоду. Статева ж недоторканість осіб, які не досягли статевої зрілості завжди перебувала під особливою охороною з боку держави і перш за все за рахунок кримінально-правових засобів заборони на статеві зносини із такими особами.

Проблемам кримінально-правової охорони статевої недоторканності присвятили свої дослідження Ю.В. Александров, М.І. Бажанов, Б.А. Бліндер, В.І. Борисов, О.О. Дудоров, Л.В. Дорош, А.П. Дьяченко, Л.Г. Козлюк, М.Й. Коржанський, Ю.К. Сущенко, В.В. Сташис, А.П. Шеремет, Я.М. Яковлев та інші правники. Утім, загальний стан розробленості безпосередніх об'єктів статевих злочинів є поверхневим, здебільшого думки дослідників з цього приводу містяться у науково-практичних коментарях до Кримінального кодексу України, підручниках та навчальних посібниках з Особливої частини кримінального права.

Однак до цього часу стан розв'язання комплексу кримінально-правових проблем, що пов'язані із безпосереднім об'єктом статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості, не може бути визнано достатнім, а отже метою цієї статті є дослідження родового та безпосереднього об'єкту статевих злочинів проти дітей, окреслення механізму заподіяння злочинної шкоди визначеним об'єктам, внаслідок вчинення статевими зносин.

Найбільш поширеною у вітчизняній науці кримінального права є теорія об'єкту злочину як суспільних відносин. Так, Б.С. Никифоров писав, що об'єктом злочину є не будь-які суспільні відносини, а лише такі, існування, укріплення і розвиток котрих в цілому або в частині є в даний історичний момент умовою існування нашого суспільства [1, 28-29]. «Самі ж суспільні відносини, – вказує В.Я. Тацій, – як об'єкт кримінально-правової охорони являють собою певні зв'язки між людьми (суб'єктами відносин), що складаються в процесі їх сумісної матеріальної та духовної діяльності на основі визначеного способу виробництва і специфіки, що відображається на кожній ступені природно-історичного розвитку суспільства. Таким чином, суспільні відносини завжди необхідно розглядати як визначений результат соціальної діяльності» [2, 16]. Саме суспільні відносини як всеохоплююча соціальна субстанція надає можливість встановити «механізм» злочинного посягання, внутрішній або зовнішній злам встановлених зв'язків, прав та обов'язків суб'єктів таких відносин. Із вказаними поглядами на природу об'єкту злочину ми цілком погоджуємося. Як вже неодноразово зазначалось в дослідженнях, тільки таке розуміння об'єкту злочину відповідає теоретичним основам законотворення і практичним потребам правозастосування.

У більшості вітчизняних досліджень, присвячених кримінально-правовій характеристиці статевих злочинів, зазначається, що родовим об'єктом цієї групи суспільно небезпечних діянь є

статева свобода і статевая недоторканність [3, 155; 4 89]. Саме за цими однорідними суспільними відносинами досліджувані злочини об'єднані в самостійний розділ IV Особливої частини КК. Слід вважати, що «статева свобода і статевая недоторканність» виступають системою тотожних, однорідних, взаємопов'язаних та взаємообумовлених груп суспільних відносин, що охороняються нормами розділу IV Особливої частини КК, та виступають родовим об'єктом статевих злочинів [5, 96].

Однак, одностайності у розумінні статевої свободи та статевої недоторканності, як двох самостійних безпосередніх об'єктів статевих злочинів, у правників немає. Так, О.О. Дудоров розуміє статеву свободу як право повнолітньої і психічно нормальної особи самостійно обирати собі партнера для статевих зносин і не допускати у сфері статевого спілкування будь-якого примусу [6, 88]. Л.В. Дорош визначає статеву свободу як право особи на самовизначення у сфері статевих відносин. Реальну можливість особи вступати в добровільне статеве спілкування з обраним партнером у будь-який час і в будь-який сексуально прийнятній формі за умови, що воно не суперечить нормативно-правовим приписам щодо охорони особи та громадського порядку [7, 70]. З цих визначень випливає, що «статевої свобода», по-перше, є природним правом жінки або чоловіка, які досягли повноліття; по-друге, передбачає статеві зносини за обоюсторонньою згодою партнерів (добровільно, без примусу, насильства та ін.); втретє, не має обмежень щодо статі партнера та форм задоволення статевої пристрасті; вчетверте, не повинна порушувати законні права і інтереси інших осіб, держави та суспільства. Тому, не мають статевої свободи особи певного віку та стану: психічно хворі особи, які визнані судом недієздатними, особи, які не досягли певного віку чи статевої зрілості. Статева свобода брутально порушується у випадках застосування насилля, погроз, використання безпорадного стану потерпілого. Вона не повинна порушувати громадський порядок у виключно цинічних, безсоромних випадках або аморальних формах. Відтак, статевая свобода, як об'єкт кримінально-правової охорони може бути визначена як право повнолітньої особи добровільно задовольняти свої статеві потреби не порушуючи законних прав і інтересів інших осіб, держави та суспільства.

Статева недоторканність, як безпосередній об'єкт та друга складова родового об'єкту, насамперед, полягає забороні будь-якого неправомірного втручання у сферу статевих відносин малолітньої або неповнолітньої особи. Проблема визначення «статевої недоторканності» та її співвідношення із «статевою свободою» суперечливо вирішується у літературі. Поширеним є погляд, що статевая недоторканність є об'єктом статевого злочину щодо неповнолітнього, а статевая свобода потерпає виключно з випадках вчинення статевих злочинів «відносно дорослих осіб» [8, 21]. Не згодна з цією думкою Г.Л. Крігер, яка зазначає, що порушення статевої недоторканності завжди порушує й статеву свободу [9, 221]. А.Б. Утямішев, навпаки, вважає, що статевая недоторканність є похідною від статевої свободи, розмірковуючи наступним чином: «Про статеву недоторканність, як безпосередній об'єкт статевих злочинів, необхідно говорити виключно відносно осіб, що: 1) знаходяться у безпорадному стані; 2) не усвідомлюють дійсного соціального значення вчиненого; 3) з якими загалом не можна вступати у статеві зносини. До таких осіб відносяться, наприклад, душевнохворі, малолітні, непритомні особи та ін. Ці особи є недоторканими у статево-в'язуванні незалежно від отриманої згоди на ті чи інші сексуальні дії з ними» [10, 10-11].

Як бачимо, науковці по-різному співвідносять статеву свободу та статеву недоторканність. Одні правники вважають їх самостійними категоріями, що як об'єкти кримінально-правової охорони не перехреснюються. За їх поглядами, малолітня та неповнолітня особа має статеву недоторканність, але не має статевої свободи. Дорослі ж, набуваючи статевої свободи, втрачають статеву недоторканність. Другі вважають, що статеву свободу і статеву недоторканність спорідненими категоріями, що частково чи повністю перехреснюються, та наполягають на тому, що неповнолітні особи також, поряд із дорослими жінками та чоловіками, мають статеву свободу. Треті ж, навпаки, наполягають, що неповнолітні, якщо вони навіть не досягли статевої зрілості, набувають статевої свободи у повному обсязі з моменту досягнення ними віку, що надає можливість усвідомлювати значення та роль статевих зносин. Що ж стосується малолітніх, то в силу їх психофізичного розвитку вони не мають можливості усвідомлювати роль та значення статевих зносин, а тому, відповідно, не можуть мати статевої свободи. Існує навіть погляд, що статевая недоторканність розповсюджується на осіб чоловічої та жіночої статі у будь-якому віці, а не тільки на малолітніх та неповнолітніх.

Більшою послідовністю та виваженістю вирізняється позиція В.В. Сташиса і М.І. Бажанова, які пов'язують статево недоторканність із абсолютною заборонаю будь-якого втручання у статево сферу особи, яка не набула статевої свободи [11, 155]. Отже, статева свобода та статево недоторканність є самостійними безпосередніми об'єктами кримінально-правової охорони. Статева свобода є невід'ємною складовою комплексу природних прав і свобод людини. Особа набуває повної статевої свободи з досягненням віку, коли держава законодавчо визначає її право утворити нову суспільну ланку – сім'ю, тобто з 18 років. До цього віку, держава гарантує та забезпечує гармонійний фізичний та психічний статевий розвиток дитини, створюючи навколо таких осіб режим «статевої недоторканості».

Статево недоторканність як універсальний соціально-біологічний стан має багаторівневу суспільно-правову регуляцію (охорону). На наш погляд, слід виокремити а) соціально-ціннісний, б) соціально-регулятивний, в) соціально-медичний, г) соціально-інформаційний та д) соціально-фізичний рівні статевої недоторканості. Соціально-ціннісний рівень віддзеркалює моральні цінності суспільства, яке схвалює своєчасне, поступове входження особи у повноцінні статево відносини. Суспільна мораль засуджує будь-яке брутальне статево поведіння із дітьми та підлітками, утім, заохочує та спрямовує статево виховання. Соціально-регулятивний рівень відбивається у нормах Сімейного кодексу України. Слід зазначити, що вітчизняний законодавець підтримує загальносвітову тенденцію, щодо підвищення соціальних вимог до осіб, яким дозволяється створювати сім'ю та укладати шлюб. Так, Законом України від 15.03 2012 р. № 4525-VI «Про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо підвищення шлюбного віку» законодавець урівняв шлюбний вік для чоловіків та жінок, підвищивши його для жінок з 17 до 18 років, чітко визначивши що за загальним правилом діти вступати у шлюбні (і в тому числі у статево відносини) не можуть [12]. Соціально-медичний вимір пов'язаний із визначенням статево зрілості згідно Правил проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статево станів в бюро судово-медичної експертизи, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України 17 січня 1995 р. №6 [13]. Соціально-інформаційний рівень статево недоторканості полягає у забороні інформування у будь-який спосіб малолітніх та неповнолітніх про сексуальні відносини до досягнення ними шістнадцятирічного віку. Як обґрунтовано вказує А.Х. Степанюк незаконний вплив на інформаційну статево недоторканність неповнолітніх є вкрай небезпечними для суспільства й самих неповнолітніх та зумовлює необхідність кримінально-правової охорони [14, 10]. Стаття 156 КК стоїть на сторожі інформативного впливу на статево недоторканність неповнолітніх. Слід погодитись із поглядом М.І. Бажанова, що розбещення неповнолітніх спрямоване на задоволення статево пристрасті винного або на збудження статево інстинкту у неповнолітнього, та воно не може полягати у природному чи неприродному статево зношенні із неповнолітнім [15, 155]. Ця теза знайшла своє логічно відтворення у п.17 постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 5 «Про судову практику у справах про злочини проти статево свободи та статево недоторканості особи» в якому зазначено, що розпусні дії, відповідальність за які передбачено статтею 156 КК, повинні мати сексуальний характер і можуть бути у виді фізичних дій або інтелектуального розбещення. Такі дії спрямовані на задоволення винною особою статево пристрасті або на збудження у неповнолітньої особи статево інстинкту. Під фізичними розпусними діями слід розуміти оголення статево органів винної чи потерпілої особи, непристойні доторкання до статево органів, які викликають статево збудження, навчання статево збоченням, імітація статево акту, схиляння або примушування потерпілих до вчинення певних сексуальних дій між собою, вчинення статево зносин, акту онанізму у присутності потерпілої особи тощо. Інтелектуальними розпусними діями є, зокрема, ознайомлення потерпілої особи із порнографічними зображеннями, відеофільмами, цинічні розмови з нею на сексуальні теми тощо [16]. Соціально-фізичний рівень статево недоторканості утворює абсолютну заборону на статево зносини із малолітніми та особами, які не досягли статево зрілості, у природній та неприродній спосіб, навіть за умови добровільної згоди останніх. Фізична статево недоторканність, як складова частина родового об'єкту статево злочинів у вигляді «статево свободи та статево недоторканності особи», визначає соціальну сутність і основну спрямованість кримінальної охорони ст.155 КК.

Є.А. Фролов, визначаючи основний безпосередній об'єкт злочинів, вказував на дві вимоги щодо нього: а) він повинен знаходитись у площині родового об'єкту та співвідноситися з ним як частина і ціле та б) це ті суспільні відносини, які законодавець, створюючи норму, насамперед прагнув поставити під охорону кримінального закону в даному випадку [17, 213]. Двом позначеним

умовам повністю відповідає визначення безпосереднього об'єкту статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості, в вигляді фізичної статевої недоторканності, як суспільних відносин, котрі забезпечують абсолютну заборону статевих зносин із зазначеними особами.

Суспільна небезпечність статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості, головним чином визначається безпосереднім об'єктом злочину, яким виступає фізична статевая недоторканність особи, яка не досягла статевої зрілості. Натомість, слід погодитися із думкою А.М. Трайніна, що суспільна небезпека є системною ознакою всього складу злочину, тому вона нібито «забарвлює» як об'єктивні, так і суб'єктивні його елементи цією негативною соціальною якістю [18, 127]. Висловлюють різні, іноді суперечливі погляди, щодо соціальних утворень, яким заподіюється злочинна шкода від статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості. Так, Ю.А. Александров і С.С. Косенко вважають, що йдеться про захист нормального статевого розвитку дитини і підлітка [19; 20]. Більш широко визначають безпосередній об'єкт В.Д. Гончаренко і П.П. Андрушко, під яким вони розуміють «прийнятий у суспільстві уклад щодо відносин, пов'язаний із статевим вихованням молоді, спрямованих на нормальний розвиток неповнолітніх, на формування їхніх поглядів у сфері сексуальної культури та поведінки відповідно до вимог цивілізованого суспільства» [21, 103]. Загалом, аналізуючи погляди правників щодо безпосереднього об'єкту статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості, можна виділити вузький та широкий підходи до його визначення. У вузькому визначенні як правило зазначається, що безпосереднім об'єктом цього злочину є статевая недоторканність неповнолітніх або осіб, які не досягли статевої зрілості. У широкому визначенні безпосереднього об'єкту виокремлюються два підходи до цієї категорії: а) позначення об'єктом статевої недоторканності та нормального розвитку неповнолітніх осіб і б) визначення об'єктом нормального фізичного, психічного, соціального розвитку і виховання неповнолітніх осіб.

Зазначені погляди на безпосередній об'єкт статевих зносин з особою, що не досягла статевої зрілості, безумовно, мають право на існування, утім вони безпідставно розширюють коло суспільних відносин, що безпосередньо потерпають від вчинення цих злочинів. Головний же їх недолік полягає у тому, що жодна з вищезазначених позицій не розкриває механізму заподіяння шкоди охоронюваному суспільному відношенню. В них немає виокремлення елемента чи елементів суспільних відносин, що безпосередньо вражаються вчиненням статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості.

Статевая недоторканність є передумовою, котру повинна забезпечити держава і суспільство задля нормального статевого фізичного та психічного розвитку дитини. Суперечливою є позиція криміналістів, які пов'язують статеву недоторканність із загальним нормальним фізичним та духовним розвитком неповнолітніх. Так, А.П. Шеремет, як рівноцінні безпосередні об'єкти кримінально-правової охорони ст.156 КК вказує «статеву недоторканність і фізичний, психічний та духовний розвиток неповнолітніх» [22, 103]. За сучасними поглядами науковців нормальний фізичний, психічний, розумовий та духовний розвиток людини зумовлений величезним розмаїттям природних (географічних, кліматичних, біологічних та ін.), соціальних (економічних, правових, інформаційних та ін.), індивідуальних (статевих, вікових, освітніх та ін.) факторів. Знаходячись у взаємодії та взаємозалежності один від одного, комбінуючи між собою, вони приймають безпосередню участь у формуванні фізичного, психічного та духовного розвитку дитини з народження та дорослої людини протягом всього життя. Тому, «нормальний фізичний та психічний розвиток неповнолітнього» не може бути основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 155 КК, нарівні із статевою недоторканістю. Утворюючи кримінально-правову заборону на статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, законодавець, насамперед, охороняє їх фізичну статеву недоторканність. В цьому полягає основна соціальна спрямованість зазначеної правової норми. Їй вже вторинними, похідними об'єктами кримінально-правової охорони є фізичний та психічний статевий розвиток малолітньої або неповнолітньої особи. З таким, нормальний фізичний і психічний статевий розвиток особи, яка не досягла статевої зрілості, слід вважати додатковим безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст.155 КК.

Нормальне функціонуюче суспільне відношення статевої недоторканності особи, яка не досягла статевої зрілості, на нашу думку, полягає у функціональному зв'язку держави, як владного суб'єкта, котрий встановлює правовий режим статевої недоторканності, із особами, котрі згідно встановленого режиму повинні забезпечити абсолютну статеву недоторканність малолітніх та

неповнолітніх. Отже, суб'єктами досліджуваних суспільних відносин виступають: а) держава і б) особи, котрі згідно закону зобов'язані доглядати, виховувати, утримувати дитину – батько, матір або особа, що їх замінює тощо, а також всі інші особи, які зобов'язані утримуватися від посягань на статеву недоторканість особи, яка не досягла статевої зрілості. Статева недоторканість дитини є тією природно-соціальною цінністю, з приводу якої зазначені суспільні відносини утворюються та підтримуються комплексом правових засобів. Дитина не може самостійно виступати ані стороною, ані суб'єктом зазначених відносин, оскільки не має певного соціального статусу повноправного та самостійного суб'єкта. Визначена структура суспільних відносин, що охороняються кримінально-правовими засобами, зумовлює механізм заподіяння злочинної шкоди статевими зносинами з особою, яка не досягла статевої зрілості. Вони можуть потерпати від зовнішнього впливу сторонньої особи та порушуватися, розриватися з середини. В першому випадку йдеться про будь-яку дорослу особу протилежної чи тієї ж статі, на котрій не лежить правовий обов'язок забезпечення статевої недоторканості дитини, тобто загальний суб'єкт злочину. Така особа незаконно втручається у нормально функціонуюче суспільне відношення, порушує режим статевої недоторканості шляхом здійснення статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості. В другому випадку, один з суб'єктів, котрий має правовий обов'язок забезпечувати статеву недоторканість малолітньої або неповнолітньої дитини, зловживаючи довірою держави та дитини, фактично зраджує останню, вступає з нею у статеві зносини. Очевидно, що у другому випадку злочин є більш зухвалим, виключно цинічним та таким, що заслуговує на більш суворе кримінальне покарання.

Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, негативно позначаються на статевому фізичному та психічному розвитку дитини. До змісту статевого розвитку неповнолітньої особи Ю.К. Сущенко включав: 1) правильний фізичний розвиток статевої системи людини; 2) формування її моральних поглядів в сфері статевих зносин; 3) умови, в яких здійснюється такий розвиток та формування [23, 7]. Утім, автор не наводить переконливих аргументів на користь того, що саме нормальний фізичний та психічний розвиток та формування неповнолітніх є основним безпосереднім об'єктом статевих злочинів проти неповнолітніх.

Виходячи з вищевикладеного, приходимо до висновку, що основним безпосереднім об'єктом статевих зносин з особою, яка не досягла статевої зрілості, слід визнати суспільні відносини фізичної статевої недоторканості, які позначають основну соціальну спрямованість кримінально-правової охорони. Додатковим безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, що забезпечують нормальний статевий фізичний та психічний розвиток та формування осіб, які не досягли статевої зрілості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Никифоров Б.С. Объект преступления по советскому уголовному праву: [моногр.] / Б.С. Никифоров. – М.: Госюриздат, 1960. – 228 с.
2. Таций В.Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве: монография / В.Я. Таций. – Харьков: Изд-во при Харьк. гос. ун-те ИО «Вища школа», 1988. – 198 с.
3. Сташис В.В. Преступления против личности в УК УССР и судебной практике: [моногр.] / В.В. Сташис, М.И. Бажанов. – Изд. 2-е, исправ. и дополн. – Харьков: Изд-во при Харьк. гос. ун-те ИО «Вища школа», 1987. – 214 с.
4. Кримінальне право України. Особлива частина: [підруч.] / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко [та ін.]. – Вид. 2-е перероб. і под. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с.
5. Хряпінський П.В. Кримінальне право України: Загальна частина: [навч. посіб.] / П.В. Хряпінський. – Суми: Університетська книга, 2009. – 687 с.; Пинаев А.А. Уголовное право Украины. Общая часть: [учеб. пособ.] / А.А. Пинаев. – Харьков: «Харьков юридический», 2005. – 664 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина: [підруч.] / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко [та ін.]. – Вид. 3-е, переробл. та допов. / [за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. – К.: Атіка, 2008. – 352 с.

7. Дорош Л.В. Статева недоторканність особи та її кримінально-правова охорона / Л.В. Дорош // Питання боротьби зі злочинністю. – 2007. – № 14. – С. 67-75.
8. Маляренко В.Т. Про статеві злочини та інші сексуальні зловживання щодо малолітніх і неповнолітніх / В.Т. Маляренко, Я.В. Мачужак // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1998. – № 1. – С 20-26.
9. Курс российского уголовного права: Особенная часть: учебник / под ред. В.Н. Кудрявцева, А.В. Наумова. – М.: Спарк, 2002. – 454 с.
10. Утямишев А.Б. Уголовная ответственность за насильственные действия сексуального характера, не связанные с изнасилованием: автореф. дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / А.Б. Утямишев. – Хабаровск: Хабар. гос. акад. экон. и права, 2001. – 21 с.
11. Сташис В.В. Преступления против личности в УК УССР и судебной практике: [моногр.] / В.В. Сташис, М.И. Бажанов. – Изд. 2-е, исправ. и дополн. – Харьков: Изд-во при Харьк. гос. ун-те ИО «Вища школа», 1987. – 214 с.
12. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III [Електронний ресурс] // Правова система НАУ України. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.21.34&nobreak=1>.
13. Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи: затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України 17 січня 1995 р. № 6 [Електронний ресурс] // Правова система НАУ України. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=10h33.141.1&nobreak=1>.
14. Степанюк А.Ф. Уголовная ответственность за изготовление, сбыт и распространение порнографических предметов: автореф. дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; исправительно-трудовое право» / А.Ф. Степанюк. – Харьков: Харьк. юрид. ин-т им. Ф.Э. Дзержинского, 1983. – 26 с.
15. Сташис В.В. Преступления против личности в УК УССР и судебной практике: [моногр.] / В.В. Сташис, М.И. Бажанов. – Изд. 2-е, исправ. и дополн. – Харьков: Изд-во при Харьк. гос. ун-те ИО «Вища школа», 1987. – 214 с.
16. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/>
17. Фролов Е.А. Спорные вопросы общего учения об объекте преступления / Е.А. Фролов // Сборник ученых трудов. – Вып. 10. – Свердловск: Свердл. юрид. ин-т, 1969. – 225 с.
18. Трайнин А.Н. Общее учение о составе преступления / А.Н. Трайнин. – М.: Госюриздат, 1957. – 364 с.
19. Александров Ю. Злочини проти статевої свободи / Ю. Александров // Юридичний вісник України. – 2002. – 6-12 квітня. – № 4. – С. 9.
20. Косенко С. Захист неповнолітніх потерпілих від статевих злочинів / С. Косенко // Право України. – 2003. – № 2. – С. 35.
21. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: у трьох книгах / П.П. Андрушко, Т.М. Арсенюк, О.Ф. Бантишевта ін.; за ред. В.Г. Гончаренка, П.П. Андрушко. – Книга третя: Особлива частина. – К.: Форум, 2005. – 584 с.
22. Шеремет А.П. Злочини проти статевої свободи: монографія / А.П. Шеремет. – Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2007. – 632 с.
23. Сущенко Ю.К. Ответственность за половые преступления против несовершеннолетних по советскому уголовному праву: автореф. дисс. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; исправительно-трудовое право» / Ю.К. Сущенко. – Саратов: Сарат. юрид ин-т, 1967. – 27 с.